

těnova: původem z Plzeňského kraje od Teplé – 61 *Vilém, řečený Zajíc, z Židlochovic*: Vilém Zajíc z Valdeka na Židlochovicích; *Petr z Štemberka odjinůd z Konopiště*: Petr Konopištský ze Šternberka, asi otec Zdeňka, pozdějšího strůjce povstání proti králi Jiřímu Poděbradskému – 62 *Racek z Rýzemberka*: Racek Švihovský z Rýzemberka (u Kdyně na Šumavě); *Václav z Klukova*: Václav z Klučova (u Českého Brodu); zápisy lat. předlohy mají *de Cluczow* i *de Cluhow* a *de Cluchow* – 63 *Aleš Krk, Soběštin*: není jisto, zda jde o jednu nebo o dvě osoby; Sedláček (Hrady a zámky 15, s. 89) soudí, že jde o jednu osobu, tj. o Aleše Krka rytíře Srbína, který se psal po Soběštině u Uhlířských Janovic; *Janek sekretář*: Jan ze Smržova na Kostelci (nad Černými lesy), tajemník a oblíbenec Václava IV. – 65 *až do modré košile*: v lat. originále *usque femoralia*, tedy vlastně spodky; jde o krátký spodní oděv, nošený pod brněním a rouchem přímo na těle, který neměl jako kořist ceny – 69 *z rozkázání kněžského* na rozkaz kněží – 71 *věrní*: přátelé a služebníci padlých – 73 *v Brodě*: v Českém Brodě – 76 *s Bočkem*: Viktorín z Kunštátu, otec Jiřího z Poděbrad; *s Mikulášem z Husí*: Mikuláš z Pístného na Křivoklátsku, zchudlý šlechtic, za Václava IV. purkrabí na hradě Husí v jižních Čechách, jeden z prvních mluvčích revolučního lidu a husitský válečník – 81 *co by významával* co asi znamená

LITERATURA VOJENSKÁ

Veliký zájem o úspěch revolučních husitských vojsk se odrazil i ve vzniku nového odvětví prózy, totiž ve vojenských řádech a výkladech válečné taktiky. Přitom nešlo jen o strohé formulování zásad a předpisů; na nejlepších místech vytváří dobré zvládnutí látky spolu s hutností výrazu pozoruhodné literární kvality, které ocení i dnešní vnitřní čtenář.

S výhodami i přednostmi české vojenské taktiky Žižkovy, která se rychle rozvíjela, seznámili se vedle přímých sousedů českých zemí i vzdálenější národové na protihusitských taženích. Ještě po rozbití husitského revolučního hnutí pomáhali cizincé poznat pokročilou českou taktiku čeští žoldněři, rozcházející se daleko široko „do cizích služeb“. To se pak projevilo v různých způsobech, jimiž se cizina přizpůsobovala českým novotám a osvojovala si je, jak to v podrobnostech vidíme např. na cizí terminologii, kde se ohlasy českých vlivů výrazně hlásí v přejímání jednotlivých českých výrazů. České vlivy ve vojenství byly silné zejména na polském a ruském východě, ale i ve střední Evropě v bojích s Turky. Lze bez nadsázky říci, že české vojenské řády hledící nejen k udržení kázně, ale také k naučením taktickým, působily v teorii i na cizí prostředí.

VOJENSKÝ ŘÁD ŽIŽKŮV

Tento řád, spojený se jménem samého Žižky, zachoval se náhodně v pozdním opise ze 16. století. Není to teoretický výklad Žižkovy taktiky, nýbrž buď zakládací listina Žižkova nového bratrstva z dubnového sjezdu německobrodského roku 1423, nebo spíše vojenský řád v manifestu tohoto nového bratrstva (ze září téhož roku).

Z milosti a z daru otce a pána boha všemohoucího uvěřivše a přijevše osvícení jisté, stálé, ohlášené a důvodné pravdy a zákona božního:

Nejprvé, abychom slovu božimu svobodu dali v kázání všudy, žádného místa nevymlouvající, a to v svých srdcích mile přijímající, skutečně plnili a drželi, potom i jiné k tomu vedli a učili.

Druhé, abychme tělo a krev pána našeho Ježíše Krista, boha všemohoucího, všickni přijímali s bázní, s náboženstvím a s poctivostí, staří i mladí, dívky hned po křtu a potom vždy dívky, žádných osob nevyměňující, je k tomu raději nutili a pudili, nejméně v neděli každý tejdén.

Třetí, abychme kněžstvo přivedli a uvedli k životu syna božího, pána Jezukrista a k životu apoštolskému, a nadání jich a zboží svatokupectví rušili a zkazili s pomocí boží.

Čtvrté, abychme sami na sobě napřed i v sobě hříchy smrtedlné i všední stavovali, rušili a kazili; potom na králích, na knížatech i na páních, na měšťanech, na řemeslnících, na robotězích i na všech lidech mužského i ženského pohlaví a pokolení, žádných osob nevyměňující, starých ani mladých, a vždy s pomocí pána boha všemohoucího.

A kdož by těchto kusuov a artikuluov svrchu psaných držeti a jich skutečně vésti i plniti nechtěl, jich pomáhati hájiti a brániti, toho, žádného nevymíně, aniž cheme trpěti na poli mezi sebou i u vojště s boží pomocí a na hradích, na tvrzech, v městech, v městečkách hrazených i otevřených, ve vsích i ve dvořích, žádného miesta nevyměňující ani vymlouvající, ale nevynímající všechny všudy napomínati, raditi, puditi, honiti k tomu dobrému s pomocí pána boha našeho.

A protož hnutí jsouce duchem dobrým, věduce a rozomějící, že všechny tohoto světa věci jsou padúcí a minulé, ale pravda pána Jezukrista, boha všemohoucího, zůstává na věky:

My, Jan bratr Žižka z Kalichu, Jan Roháč z Dubé, Aleš z Rýzmburka a z Vřeštova, Jan z Počtajna na Žampachu, Boček z Kunštátu a odjinud z Jevišovic, Bartoš a Bernart, bratři z Valečova, Bartoš, Jan, Martin, bratři z Vysoké; a my, purgmistři a konšelé i všechny obce města Hradce nad Labem a Čáslavi, my, Beneš z Mokrovús, Jaroslav z Kalichu, Václav Horyna z Honbic, Křišťan z Žernosek, Frencl z Litožnic, Jíra z Řečice, Jan z Studené, a my, purgmistr a konšelé i všecka obec města Jaroměře, my, Zdislav Zeman, Vavřinec Polák z Paňova, Blažek z Kralup, Jakub z Březové, Petřík Královec z Příbramě, Jan z Domažlic, Jan z Tehova, Martin z Borovnice, Havel Orebský, a my, purgmistr a konšelé i všecka obec města Dvora, a my, Chústník z Košova, Ondřej z Studené, Šárka z Slavného, Kříž setník, Beneš setník, Mikát Brada Odraný, Aleš z Hostačova, Polévka z Hošťky, Mikuláš Orebský, Veta z Chlumčan, Litobor z Trubče, Linhart z Sleze, Beneš z Horošovic, Jan Baštín, Mařík Velek Šeňk, Jíra Roh, Mikuláš Brada, hejtmané, páni, rytíři, panoše, purgmistři, konšelé i všechny obce panské, rytířské, panošské, městské, žádných nevyměňující ani vymlouvající; my všichni svrchu psaní ke všem i všech prosíme, řádně napomínající

45 příkazujeme i chceme tomu, aby řádné poslušnosti bylo; nebo skrze neposlušnosti a neřádné vejtržky veliké škody i jsme brávali na bratřích i na statcích a hanbu často od nepřátel božích a našich trpěli. Již s pomocí boží a vaší i všech věrných miníce se toho vystřici těmito obyčejí:

50 Nejprvé, když bychom chtěli vytrhnúti z místa kterého neboli kde se hnouti chtěli z místa, kdež bychom polem leželi, aby nižádný napřed nejezdil k místu ani šel, aniž se vezl, sobě místa aneb hospody zastávat, ani se kde polem klad bez dopuštění a rozkázání místa jmenovaného od jmenovaných starších hejtmanův, kteříž na to a k tomu vydání a jmenování budou. A jestliže by se kdo jinde položil a vytrhl neboli postavil bez rozkázání těch starších, chtěli bychom pomstiti a popraviti nad ním i nad takovým i k jeho statku i k jeho hrdlu jakožto k neposlušným, buď kdož buď, 55 kteréhož koli řádu, žádných osob nevynímajíce.

A když by se chtěli hnouti z toho místa, kdež by polem leželi, s dopuštěním a rozkázáním těch starších jmenovaných aby vytrhli na pole, kdež 60 by místo podobné a hodné bylo k tomu, a tu sebe zčekali, aby se všecho vojsko hnulo z stanoviště.

A žádný aby nezapaloval bud ani kde jinde pátil, kdybychme táhli nebo leželi, jedno ti, ještě k tomu vydání a ustavení budou, a to pod velikou pokoutou, aby toho žádní jiní nečinili.

65 Potom, než by se ihned z místa hnuli, prvé než by které věci činili a rozkázali, aby se nejprv pánu bohu modlili, kleknouc a padnouc před tělem božím a před tváří boží, když vytržení bude z vojska anebo z místa, aby pán buoh všemohoucí ráčil svou pomoc dáti a tu svou při svatou provedí k své svatě chvále a k rozmnožení toho dobrého a věrným k spasení 70 a ku pomoci.

Pak potom lidi aby šikovali nebo zřídili, každou rotu pod své korúhve, heslo aby bylo pověděno, a potom aby se hned i hnuli a tak táhli, která napřed rota bude šikována ten den pod svejmi korúhvemi; a jiní aby se v ně nemísili, ani jim překáželi, ani se kam odtrhali. Jakož komu kde a jakž 75 které roty nebo korúhve šikovány budou, aby tak táhli v svém šiku a pohromadě, jedni k druhým se nemisejíce, a to opatrně, napřed i nazad i na stranách vojska ostříhajíce i sami sebe, jakož komu kde od starších poručeno bude.

A jestliže by buoh neuchoval, že by kterou škodu vzeli skrze jich neopatrnosti a zmeškání které neb těch hejtmanův u vojště, neboli na vartách nebo na poli neb v strážech, kdež jim poručeno bude a svěřeno od starších a od obcí, žádných osob nevyměňujíce, miníet i chtie nad nimi hejtmané i všechny obce k nim toho zřiti i jim k hrdlóm popraviti i k statkuom a pomstiti, buď kníže, pán nebo ktož kolivěk, žádných osob nevyměňujíce ani vmlouvajíce. 85

Ale jestliže by kde pán buoh dal nepřátely přemoci a poraziti, města,

tvrze, hradu dobytí, táhnouce polem nebo polem ležice kterých kořisti dobytí, aby ten vzatek a ty kořisti sneseny, svedeny, svezeny a na hromadu sklady byly, kdež by bylo tomu místo ukázáno a jmenováno od starších, 90
buď to mnoho nebo málo. A k tomu aby byli vydáni a voleni starší ze všech obcí, panských, rytířských, měšťcích i robotěncuov, aby věrně způsobili, ty věci chudým i bohatým a spravedlivě, jakž na koho sluší, rozdány a rozděleny byly, aby nižádný sám sobě nebral ani co kdo zachoval. Jestli pak že by co kto vzal neboli zachoval a to bylo usvědčeno dobrem svědomím, 95
k tomu takovému chtěli by popraviti, k jeho hrdlu i k statku, buď kdož buď, žádných osob nevynímajíce, jakožto k zloději božimu a obecnému, jakož se jest stalo Achanovi pro čepici dcer královských a pro plášť, neboli jinou smrtí, buď to kníže, pán, rytíř nebo panoše, měšťtín, řemeslník nebo sedlák, ižádného nevymlouvajíce ani k vosobám hledíce a zřice, s pomocí boží 100
takovým činiti nad nimi pomstu.

Dále sváruov, kriuov a potrhání aby žádných nebylo u vojště ani mezi námi.

Jestliže by kdo koho bil, ranil, ochromil nebo zabil, buď nad ním pomštno podle zákona božih, jako pán buoh dopustí, žádného nevyměňujíce 105
ani k vosobám zřice.

Dále vězte, že kdo by se kolivěk kradl nebo šel nebo jel aneb vezl od nás z vojsky, když bychom polem táhli nebo leželi, bez odpuštění starších jmenovaných svrchu, a znamení jistého nebude míti, buď kníže, pán, rytíř, panoše, měšťtín, řemeslník nebo robotěz nebo kterýž kolivěk člověk, a byl 110
by popaden, že chtí k jeho hrdlu i k statku popraviti jakožto nad zlodějem nevěrným, jenž se krade od pře boží a věrných bratří z vojsky, kdež vojsko bude nebo leží.

Také nechcem trpěti mezi sebou nevěrných, neposlušných, lháruov, zlodějův, kostkářův, loupežnikuov, plundréruov, opilcuov, lájci, smilnikuov, 115
cizoložnikuov, smilnic a cizoložnic i všech zjevných hříšnikuov a hříšnic; ty všeckny z sebe chceme puditi a honiti, nad nimi popravovati s pomocí trojice svaté vedlé zákona božih.

Mínit také bratr Žížka i jiní páni, hejtmané, rytíři, panoše, měšťané, řemeslníci i robotězi svrchu psaní a jmenovaní i všecky obce s pomocí boží 120
a obecní ze všech neřáduov trestati i bítí, trestáním honiti, mrskati, bítí i zabíjeti, stínati, věseti, topiti, pálití i všemi pomstami mstiti, kteréž pomsty na zlé slušejí vedlé zákona božih, nižádných osob nevynímajíce ze všech stavuov, mužského i ženského pohlaví.

A tak budeme-li zachovávatí, činiti a plniti artikule svrchu psané 125
a spasitedlné, pán buoh bude s námi svú svatú milostí a pomocí, neb to přísluší k boji božimu tak činiti, dobře, křestansky, v lásce zřízení, v bázni boží živu bejti, své žádosti, potreby i nádeje v pánu bohu setrvalé bez pochybení položiti, čekajíce od něho věčné odplaty.

I prosímeť vás, milé obce ve všech a ze všech krajin, knížat, pánuov,
130 rytířuov, panoši, měšťanuov, řemeslníkuov, robotězuov, sedlákuov i lidí
všech stavuov, a zvláště napřed všech věrných Čechuov, abyšte se k tomu
dobrému svolili a nám toho radni a pomocni byli. A my vám zase též držeti,
plniti i mstiti cheme, pro milého pána boha, pro jeho svaté umučení, pro
135 vysvobození pravdy zákona božího, svatých a jich zvelebení, ku pomoci
věrným církvi svaté, a zvláště jazyka českého i slovenského i všeho křes-
ťanství, ku pozdvižení věrným a ku potupě neústupným a zjevným kací-
řuom a pokrytým i zloškrvníkům, aby to pán buoh všemohoucí nám i vám
ráčil svou pomoc dáti a svítěziti nad nepřátely svými i našimi, a za nás
i s vámi bojovati svou mocí a neodlučovati nás své svaté milosti. Amen.
140 Budiž pán buoh s námi i s vámi, v nichž jste, a kdež se líbí trojici svaté!
A toho pro lepší svědomí a potvrzení a jistotu s větší pilností vedlé ducho-
venství nad bídný rozum světa tohoto, my svrchu psaní s dobrým rozmys-
lem vědomě, dobrou volí k tomuto zápisu a listu svolujeme a svolujeme jej
skutečně držeti a zachovati i ostríhati s pomocí nestvořené a na věky požeh-
145 nané trojice svaté. Amen.

Tak pán buoh dej!

2 *důvodné* průkazné, přesvědčivé – 3-17: ve čtyřech odstavcích jsou shrnuty čtyři Pražské artikuly, obsahující program husitského revolučního hnutí – 4 *nevymlouvající* neomlouvající, nevyjímající, nevyklučující – 6n. *druhé... třetí* atd. za druhé, za třetí atd. – 7 *s náboženstvím a s poctivostí* zbožně a uctivě – 8 *nevyměňující* nevyjímající – 9 *abychme pudili* abychom nabádali, donucovali – 11 *nadání* nadace, důchody, majetek; *zboží svatokupectví* jmění získané svatokupectvím – 12 *abychme zkazili* abychom zrušili, potlačili – 14 *stavovali* potlačovali, odstraňovali – 15 *na robotězích* na robotnících, na nádenících

18 *kusuov* článků, artikulů – 20 *nevymíně* nevyjímaje; *na poli* v poli, v polním tažení – 23 *nevynímající* nevyjímající, bez výjimky – 26 *padáci a minulé* vratké, nestálé a dočasné, pomíjející

28n.: následuje výčet jmen členů bratrstva, v němž lze rozeznat (srov. J. Pekař, Žižka a jeho doba II, Praha 1928, s. 191, pozn. 3; III, Praha 1930, s. 223n.) pořadí: páni, rytíři, panoši, měšťané. V poslední části (počínaje Chústníkem z Košova) jde pravděpodobně o výčet členů stálé vojenské rady, do níž patřili i sedláci. Radě příslušelo spolurozhodování v řízení vojenských operací (srov. též R. Urbánek, Jan Žižka, Praha 1925, s. 233n.) – 28 *z Kalichu*: tvrz u Třebošína na Litoměřicku, kde dal Žižka vybudovat své sídlo; *Jan Roháč z Dubé*: hejtman tábořský, příslušník panského rodu, nejdůslednější odpůrce Zikmundův; *Aleš z Rýzmburka*: hejtman hradecký, hlásící se k orebským (pak sirotkům); později gubernátor český – 29 *z Vřešřtova*: osada u Hořic; *z Počtajna na Žampachu*: hrady Potštejn a Žampach u Žamberka; *Boček z Kunštátu*: člen moravského panského rodu – 30 *z Jevišovic*: na Znojemsku; *z Valečova*: dvůr u Mnichova Hradiště; bratřím z Valečova je adresován Žižkův list z 26. března 1423 – 31 *z Vysoké*: tvrz patrně mezi Bydžovem a Hořicemi – 32 *Beneš z Mokrovús*: jeden z předních činitelů husitských ve věcech vojenských i diplomatických (mj. člen poselstva do Basileje apod.); tvrz Mokrovús u Nechanic a Sadové; *Jaroslav z Kalichu*: Žižkův bratr – 33 *z Honbic*: ves u Hrochova Týnce u Chrudimi; *z Žernosek*: Velké Žernoseky u Litoměřic; *z Litožnic*: někdejší tvrz u Běhovic (u Pra-

hy); *Jíra z Řečice*: později hejtman sirotků a jeden z posílů do Basileje; *Řečice* byl dvůr u Čáslavi – 34 z *Studené*: u Dolních Kralovic na Čáslavsku – 35 *Jakub z Březové*: Jakub Kroměšín z Březovic, hejtman tábořský, jeho tvrz byla mezi Chrudimí a Vysokým Mýtem – 38 *Dvora*: Dvora Králové – 41 *Mařík Velek Šeřík*, *Jíra Roh*: čtení jmen je nejisté; není jasno, zda jde o dvě nebo více osob – 45 *řádné poslušenství* náležitá poslušnost – 46 *neřádné vejtržky* řádu odporující, nezákonné výtržnosti – 48 *se toho vystřici těmito obyčejí* vyvarovati se toho tímto způsobem, těmito opatřeními
50 *polem* vojensky, s vojskem – 51 *sobě... hospody zastávat* opatřovat si byt, útulek – 52 *bez dopuštění* bez svolení – 55-56 *popraviti... k jeho statku i k jeho hrdlu* potrestati ho na majetku i na hrdle – 57 *řádu stavu* – 60 *podobné a hodné* vhodné a příhodné; *aby zěkali aby vyčkali* – 63 *vydání a ustavení* určení a ustanovení – 68 *při svatou provéstí* při, boj (tj. husitský boj o pravdu) dokončiti – 74 *aby... ani se kam odtrhali* aby se ani nikam neodtrhovali, neoddělovali – 77 *ostřihajice* střežice, chránice

80 *skrze zmeškání* pro zanedbání – 81 *na vartách* na strážích, na hlídkách – 83 *toho zřítí* přihlížeti k tomu – 84 *pomstíti* potrestati – 88 *vzatek* co bylo vzato, kořist – 89 *ukázáno* určeno, vykázano – 91 *městěch* městských; *robotěncuov* robotníků, nádeníků; *aby věrně způsobili* aby spravedlivě provedli, zařídili – 93 *aby... ani co kdo zachoval* aby ani nikdo nic nezadržel, nepodržel – 94 *svědomím* svědectvím – 97 *Achanovi*: srov. Joz. 7,18 – 101 *krikuov a potrhání* sporů a roztržek

107 *z vojsky* z vojska; *bez odpuštění* bez svolení – 109 *a byl by popaden* a kdyby byl dopaden – 114 *kostkářův* hráčů v kostky; *plundrěuov* plenitelů; *lájci* utrhačů – 117 *vedlé* podle

127 *setrvale bez pochybení* vytrvale bez pochybností – 132 *abyšte se svolili* abyste se sjednotili, smluvili; *abyšte radni a pomocni byli* abyste radili a pomáhali – 135 *ja-zyka českého i slovenského i všeho křesťanství* národa českého i slovanského i celého křesťanstva – 136 *ku pozdvižení* k povznesení, k podpoře – 137 *pokrytým i zloškrvntkuom* pokrytcům a zlosynům – 141 *vedlé duchovenství* podle zbožnosti

ŽIŽKOVO TAŽENÍ DO UHER

Od Žižky samého nemáme sice výklad jeho vozové taktiky, ale náhradou za to je podrobné její líčení při nesnadném ústupu z Uher v září až říjnu 1423 od některého z jeho účastníků. Při pozdějším referování se mu sice vytratily podrobnosti místní i časové, ale přesto si zachoval v odborně zkušené paměti taktický obraz, a to i v podrobnostech. Proto můžeme jeho líčení, výrazné i po stránce terminologické, pojmut jako konkrétní doklad Žižkovy bojové taktiky.

Potom jednoho času táhl jest Žižka do Moravy a podmaňoval sobě lidi; i přitáhl také k Kramicu a tu jest některý čas ležal. A bratří naň domlúvali, aby někam tažení učinil; a on spraviv čtyry řády vozuov a děl, což mohl najviece, i táhl jest přes hory do Uher. A tu sú jemu Uhří tažení nebránili a nikdiež jemu nepřekáželi, chtiec, zda by se ubezpečil i z řádu některak povystúpil, zda by jej tak kde poraziti mohli. Neb sú se naň velmi silně jezdecky sebrali a sebravše se naň sú táhli i množstvie děl měli.

A on porozuměv tomu, že dobře nenie, obrátiv sobě k Moravské zemi

10 zase vozy i takto je spravil: najprvé sobě lidi u vozích spravil jiezdné i pěší
a táhl jest s zavřenými vozy. A takto sobě krajní vozy spravil, proti každým
vozuom se dvěma pavézama a za ty pavézy po dvou neb po třech střelcích;
a to z té příčiny udělal, jestliže by mu na tažení chtěli do vozuov skočiti,
aby toho ti bránili. Neb ten den těžké mu tažení před nimi přišlo; neb kdež
15 se najméně pozastavil, velmi mu do vojska bili. I nemohl jim nic odolati, ale
táhl jest až do noci; a to z té příčiny, aby ho nemohli tak v noci shlédnúti,
kde se položí, a do vojska mu bítí; a v svém vojště nedal žádných ohňuov
dělati. A oni pojezdíec okolo něho, nemajíc kde koňuov vázati, museli do
vsi jeti, a to podál, aby před ním také bezpečni byli.

20 Tu on poležav, což mu se zdálo, táhl jest nazajtřie k jednomu jezeru,
kdež to jezero mezi jedniem vrchem. A takto se u něho položil, jednu stranú
k jezeru a druhú stranú pod vršek; a to z té příčiny, chtěli-li by do vojska
střieleti, aby jej přestřelovali. A sám takto udělal: pojav pícní vozy vytočil
je na ten vršek, udělal z nich u přední brány baštu i u zadní druhú; i vkopal
je a vkopav je vpravil do nich děla. I nedal jim nikdiež na těch vrších ostati.
25 A tak ten den bezpečně tu ležal i tu noc.

Opět potom třetí den od toho jezera táhl jest k jedné vodě, kteráž teče
k Narhedu, i položil se u té vody. I tu jest se velmi bál poražení, aby pře-
pustíc mu něco lidí přes tu vodu do zadních vozuov jemu nevskočili.
A protož celú noc vkopával krajní vozy od jednoho břehu až k druhému;
30 a z druhé strany vody přepravil sobě pícní vozy i též je vkopával tak, aby
na ně úprkem jiezdní nemohli. A všecky břehy skopal, aby mohl všemi
čtyřmi řády táhnúti přes tu vodu. Kdež oni, vpustivše jej do té vody
s vozy, i pokusili mu se k zadním vozuom; kdež jest on je od těch zákopuov
odbil, kdež sú i pěšky i jezdecky k němu šturmovali; tu jich je mnoho zranil
35 i pobil. A odbiv je, na onu stranu přepravil se s vozy i s lidem svým.
I děkoval pánu bohu, že mu pán buoh ráčil pomoci přes tu vodu se přepra-
viti. Ihned táhl jest odtud mezi jedny lesy, kdež jsú bahna a luhové. I položil
se takto mezi zákoutí, a to z té příčiny, aby k němu z děl bítí nemohli. I tu
jest přes noc zuostal.

40 Čtvrtý den táhl jest k jezeruom jedněm aneboli k stavuom, kdež jsú
za Trnavú. A tu sobě spravoval vozy, vybieraje z placních ráduov, a to z té
příčiny, kdež mu v krajních vozích v řádích mnoho koní i vozuov polámali
i pobili. A tehdáž ho ponechali. A on položiv se u těch stavuov, zpraviv sobě
ty všecky věci, v pátý den táhl jest k jedné stráni.

45 Tu sú naň opět přitáhli jezdecky i s děly. A on jest táhl podlé té stráně,
že měl jednu stranú obranu, že jemu snáze bylo jedné strany brániti nežli
obú. A oni vidúc, že jemu nemohú nic učiniti, i táhli sú pryč od něho; a on
položil se na jednom vrchu, kdež, tak pravie lidé, že jest veliká psota a bieda
tu na nich byla, tak že za jeden košťál zelený byli by drahně peněz dali. A to
50 z té příčiny, že jim z vozuov nikam nedali, že sú mu jiezdnými silni byli,

a naň se dáti pěšky nesměli. Než když kolivěk je k tomu připravili, že sú jiezdní doluov ssedali a pěšky k němu šturmovali neb se s ním bili, že je vždycky porazil aneb od něho velmi biti byli. Neb jináč se strojí jezdecky k bitvě a jináč pěšky, že jim to jest neobyčejná věc. Neb kdež se mají čemu učiti, než tomu zvyknú, že by musil k tomu nějaký čas býti neb nějaká chvíle.

Šesté tažení Žižkovo, když se hnul od té stráně, kdež se jemu dostalo táhnúti k horám i kdež mu ten den na jeden řád vozuov přišlo k tažení, že jináč táhnúti nemohl. Tehdá Uhří vidúce to táhli naň velmi silně, nadějíce se, že již jeho správa ani jeho šikovové nic jemu neprospějí, že ven z vozuov musejí. A on takto proti tomu strojí bráně se toho: položil se u samých lesuov pod jedním vrškem, a to pro tu příčinu, budú-li k němu z děl biti, aby jej přestřelovali, a sám s svými děly utekl se k tomu vršku. A potom kázal koně z vozuov vypřahati a na ně s sekýrami, s lopatami a s rejči vsedati, aby cesty zohledovali, jestliže by jemu kde zarubali; a to z té příčiny, aby po stranách na ně na vozy jiní udeřiti nemohli, cesty velmi dobře kázal opraviti. A když měl z lesuov ven vytáhnúti, as za puol druhých honuov, kázal s jedné strany cesty staré novú cestu dělati a s druhé strany druhú, a to z té příčiny, aby předtáhnú-li jej nepřátelé, aby tú starú cestú děla a pěší sobě obrátil, a to proto, jestliže by mu chtěli toho pole brániti, kudyž jest z lesu měl vyjeti, aby je tudy vystřílel a vybil; jakož se jest pak stalo tak. I takto s oné strany lesuov vozy sobě spravili: udělal sobě z těch čtyr řáduov, v kterýchž táhl, dva; a pojav sobě picovní vozy, i protrhl sobě vozy i udělal sobě z nich řády čtyřmi jakožto zed aneb jakožto baštu od jednoho konce lesu až k druhému. A kázal je hůzvěmi svíratí v hromadu, aby mu jich roztrhnúti aneb převraceti tak snadně nemohli. A to udělal proto, jestliže by chtěli jemu do vozuov skočiti aneb děla z zadu pobrati, aby oni tu se bránili za těmi vozy jako za zdí; jakož se pak tak stalo. I takto jest púšťěl do lesu, najprvé děla, což mu se zdálo, i pustil něco pěších a potom padesát vozuov po pravé ruce. A když těch padesát vozuov vyšlo jest, opět dal mezi ně něco pěších, což mu se zdálo. I pustil opět druhých padesát vozuov z levé strany a opět mezi ně dal něco pěších. A tak vždycky dával, pokudž mu těch vozuov stačilo, po padesáti; a mezi ně pěší dával, pokudž ta potřeba kázala. A to z té příčiny, jestliže by mu chtěli na lesích vozataje zbití aneb vozy také vybrati, aby ti pěší, kteří jdú mezi vozy, toho bránili. Tehdy, kdy poslední vozy púšťěl na zad, tehdy obořili se Uhří chtiec mu děla pobrati. Tehdy oni s toho vršku utáhli za ty picovní vozy, kdež jest sobě z nich řády zdělal, tu se v těch vozích zavřeli a pěší se z nich bránili tak, až oni s děly do lesa ujeli i pěší potom za nimi táhli. A tak se Uhruov nic nebáli, než sú se oni do těch vozuov dobyli, až oni něco i cesty zarubali, aby za nimi jezdecky táhnúti nemohli. To vidúce Uhří, že jemu žádné škody udělati nemohli, i někteří táhli předeň, chtiec mu z lesuov brániti, a někteří

táhli domuov, praviec tak, že nenie člověk, než že je čert, že mu ty rozumy dává, neb že se nám ničímž užiti nedá.

95 I takto se jest z lesa vypravoval ven, kdež sú byla nějaká pole mezi nějakými stráněmi. Když přitáhl k těm cestám, kdež sobě nové zdělal, nejprvé těm padesáti vozuom kázal hnúti tú novú cestú, kteréú sobě novú udělal po pravé ruce; i když sú na pole vytáhli, podlé samé stráně, a to z té příčiny, že od pole měli pěší vozy a za sebú stráně, a tak tudy se jezdných 100 nebáli. A z druhého řádu po levé straně též kázal hnúti podlé druhé stráně; a tú starú cestú vypustil děla ven z lesa i byl opanoval sobě to pole, a tak pomalu vždy vozy těmi ven vytahoval. Neb sobě byl též také vozy spravil všecky v jeden řád, že je zprovíjel jako věnec. A to proto udělal, aby oba řády sobě pojednú dělal, aby je sobě z toho pole vytiskl mocnú rukú. Neb 105 tak jemu těch vozuov vždy přibývalo ven, až jimi všemi vytáhl ven. A tak jemu pán buoh pomohl z Uher vytáhnúti. Ale jakž jest Žižka počal bojovati, najtější jemu přišlo.

2 k Kramicu k Strážnici; naň domlúvali domlouvali mu, přemlouvali ho – 3 spraviv čtyry řády sešíkovav čtyři šiky, řady – 4 sú taženie nebránili nebránili v tažení – 5 by se ubezpečil spolehl by se na bezpečnost; by z řádu některak povystúpil porušil by pořádek – 6-7 sú se naň... sebrali shromáždili se naň

10 s zavřenými vozy: tj. s lidem zavřeným ve vozech; krajní vozy: tj. bojové vozy – 11 za ty pavězy: tj. do mezery, kde byli koně – 13-14 kdež se najméně pozastavil kde se sebeméně pozdržel, zastavil – 14 bili stříleli; jim nic odolati nijak je přemoci – 17 pojezdiec když nějaký čas jezdili – 18 podál opodál, ve větší vzdálenosti

22 pojav pícní vozy vzav vozy na zásoby, špižní vozy – 23 vkopal je zapustil je do země (Urbánek), dal vykopati příkopy na jejich ochranu (Toman)

27 k Narhedu na sever od Nových Zámků – 33 pokusili mu se k zadním vozuom pokusili se o útok na zadní vozy – 34 jest odbil odrazil (střelbou); sú šturmovali útočili

40 k stavuom k rybníkům – 41 z placních řáduov z vnitřních vozových řad – 42 kdež když – 46 měl jednu stranú obranu měl na jedné straně ochranu – 48 psota útrapy, trampoty – 49 drahně mnoho – 50 že jim z vozuov nikam nedali že je nepustili nikam z vozů; že sú mu jezdnými silni byli že měli přesilu v jízdě – 51 naň se dáti pěšky nesměli neodvažovali se naň zaútočit pěšky; připravili přiměli, přinutili – 53 se strojí připravuje se, chystá se

58 kdež mu... na jeden řád vozuov přišlo k tažení kde bylo třeba táhnout jedním šikem vozů – 59 táhli naň velmi silně táhli naň se silným vojskem – 60 správa řád, organizace, taktika – 61 strojil činil opatření – 65 aby zohledovali aby prohlédli, prozkoumali; jestliže by zarubali kdyby zahradili zásekami – 67 as za puol druhých honuov asi půl druhého honu (hon = asi 160 m) – 69 předtáhnú-li jej předhóni-li jej (při tažení) – 70 toho pole brániti brániti v přístupu na to pole – 72 s oné strany lesuov z té strany, kde byl les – 73 protrhl porušil řadu – 75 svítrati v hromadu svazovati dohromady – 85 zbítí pobítí; vybrati vykrásti – 86 obořili se zaútočili – 87 utáhli stáhli se – 88 jest sobě... zdělal udělal si, utvořil si – 90 oni: tj. Žižkovi pěší bojovníci – 94 že se nám ničímž užiti nedá že nikterak nedopustí, abychom s ním naložili podle našich úmyslů

97 hnúti jeti – 102 vytahoval vyjížděl – 103 zprovíjel propojil, seřadil a svázal (v. výše) – 104 mocnú rukú mocí, mocně

UPRAVENÝ ŘÁD JANA HÁJKA Z HODĚTÍNA

O tento řád, zachovaný v jediném pozdějším opise (z konce 15. století), je spor, který má velký význam pro historii podstatné části Žižkovy taktiky, totiž pro bojování s vozy. Jestliže je řád (jak soudí J. Goll) dílem Hodětínovým z r. 1413, byla by vozová taktika známa v Čechách již před husitskými válkami a Žižkovi by patřila teprve její specifická aplikace v boji. Je však značně pravděpodobné, že zachovaná verze řádu vznikla asi r. 1427 interpolací Hodětínova řádu z r. 1413, zvláště ovšem pokud jde o vozovou taktiku; mluví pro to i důvody jazykové. Jestliže byla přitom v úvodě přímo zachována starší forma i se jménem Václava IV. a Hodětínovým, bylo to asi proto, aby byl řádu vtištěn znak většího stáří.

Jan Hájek z Hodětína zastával v době Václava IV. jako jeden z jeho milců rozličné úřady; byl královým podkomořím a potom i mistrem královské kuchyně. Po Václavově smrti ho nacházíme jako purkrabího na Zvíkově. Protože tento hrad držel v zástavě, a to na straně protihusitské, lze soudit, že byl katolík. Zemřel někdy před r. 1434.

Léta božieho čtyrstého trináctého slavné paměti král Václav český, když jest pro zprotivenie pana Puoty z Skály proti Jeho milosti královské kázal obehnati hrad Skálu nadepsaného pána, tyto kusy podepsané a práva vojenská rozkázal jest slovutnému panoši Hájkovi z Hodětína, podkomoříemu království Českého, popsati pro budúcie Čechy bojovné, aby se uměli u vojskách zpravovati; a přikázal jest je u vojště před nadepsaným hradem písařóm vojenským čísti, tak aby je všichni drželi pod pokutami dole psanými. A takto se ve jméno božie počínají:

5 Najprvé, aby byli služby božie všichni, hajtmané i jich poddaei i jim poručení, pilni a neřáduov ižádných aby u vojště nedopúšťeli, aby skrze to pán buoh nebyl rozhněván.

10 Item všechny hry neslušné a neřádné aby byly stavovány, a zvláště kostky, karty, koule aby nebyly u vojště dopúšťieny, neb z toho dopuštění mnoho zlého pochodí, jakožto zanetbánie na vartách a na ponuočkách i jiné škodné věci vojskám a těm osobám, kteréž hrají. Pakli se kto přesto které

15 hry dopustí, takový bude před vojskem v řetěze čtyři dni veden a úředníku k tomu od nás usazenému deset grošuov musí bez milosti dáti.

20 Item všechna lánie a nestydatá mluvenie aby stala a přestala. Pakli kto bude láti a usvědčen bude, takový čtyři dni před vojskem v řetěze choditi musí.

Item kurevstvie aby žádného nebylo dopúštieno u vojště ani před vojskem ani okolo vojska, ale aby takové zlé ženy bez milosti pryč hnány a puzeny byly od rychtáře vojenského. A jestliže by toho rychtář zanetbal, tehdy buď k němu hledieno jako k neposlušnému. Pakli by se kto dopustil

25 toho zlého, tomu šilink bude dán bez milosti skrze pračata.

Item jestliže by kto násilé které panně neb paní učinil kde koli a usvědčen byl, takový bude hrdla zbaven bez milosti.

Item kostelové a klášterové aby žádní vybijeni nebyli ani vypalováni, leč by bylo rozkázáno hajtmany k tomu zřízenými. A proto vždy aby
30 posvátnými věcmi, jakožto vornáty, kalichy, zvony, kněhami i jinými okrasami kostelními a zvláště pak tělem božím nikakež nebylo hýbáno ani bráno. Nebo ktož by který kostel vybil, takovému bude ruka uřata. Pakli by kto tělo božie s puškú aneb kterou jinú svátost vzal a vysypal, takový bude bez milosti upálen.

35 Item jestliže by kto který oltář zbořil nebo obrazy v kostelích a v klášterích zbil nebo na cestách v slúpiech přibité ztrhal a zkazil, ten hodnú pomstú kázán bude vedlé práva vojenského.

Item na přátelském bude-li kto bráti jiné věci nežli pokrm sobě skrovný a koňóm obrok, takový bude kázán jako lúpežník.

40 Item koní, krav i jiného dobytka a šatuov na přátelském aby žádný nebral, ani jiných věcí, kteréž k hospodářství příslušejí; neb takový kázán bude jako lúpežník.

Item jestliže by kto kterou svádu u vojště počal, takový bude kázán slušnú pomstú.

45 Item jestliže by kto svú bran na druhého obnažil, takovému bude ruka bez milosti uřata.

Item jestliže by kto koho u vojště neb před vojskem skrze svádu zabil, takový bude bez milosti štat.

50 Item pěší aby všickni v svých houfiech řádem pod korúhvemi a pod praporci šli, jakž a kdež jim přikázáno hajtmany na to vydanými. Pakli by se kteří a číž koli vytrhli z svých houfuov bez rozkázanie a vuole pánuov hajtmanuov, takoví budú kázáni, jakož na takové slušeti bude.

Item jiezdní aby také nikam nejezdili, ale v svých houfiech aby řádně táhli, tak jakž jim hajtmané rozkáží, kterýmž poručeno bude. Pakli by kto
55 přesto, své vuole požívaje, vytrhl se na kterou stranu a v tom jat byl anebo kterou škodu vzal, o takového žádného nechcem státi, ani jim také škod platiti. A jiní šlechtici a věrní naši milí též k svým takovým služebníkóm se jmieti mají a budú, leč by hajtmané komu kam jeti kázali, takový bez viny bude.

60 Item ktož mají napřed v koněberkách jezdit, aby byli vydáni slušným během, aby z houfuov se nerozjiezděli. Pakli by kteří z houfuov se vytrhli, aby jim koněberky koně brali a nevracovali zase žádnému, až u vojště; a od každého koně aby deset grošuov vzali, žádnému milosti nečiniece ani odpúštějice. Též i pěším aby samostřielý brali, jestliže by z houfuov kam bez
65 odpuštění hajtmanuov chodili, a aby jim zase nevracovali, až u vojště, když od každého samostřielá dadie po pěti groších.

Item kteří houfové mají a dostane se jim který den za vozy jeti neb pěším jíti, aby se žádní nikam nerozjiezděli ani rozcházeli, ale stáli nad vojskem, dokudž se všecko vojsko nepoloží. Pakli by kteří poslušenstvie

70 toho neučinili, ti budú tak tresktáni, jakž hajtmanóm vydaným bude roz-
kázáno a poručeno, nebo skrže takovú neposlušnosť mohla by se hanba
i škoda státi, ješto bychme se toho nerádi dopustili.

Item kterémuž vojsku dostane se napřed taženie, aby se druhé nehý-
75 a vtrhl v jiné šiky vozy z svého šiku, takový bude kázán obyčejem vojen-
ského práva slušnú kázní.

Item jestliže by kto, buď jiezdný neb pěši, vytrhna se i chtěl sobě
zvláště holdovati přes naše příkázanie nebo tu překážeti, kdež naši hajtmané
80 prvé holdovali, takoví budú kázáni s radú naše rady a šlechticuov, kteréž
bychom s sebú jměli nebo k tomu vydali.

Item pálenie žádného aby žádný nečinil, leč by bylo rozkázáno hajt-
many našimi k tomu vydanými. A zvláště byl-li by který zámek dobyt, aby
nebyl zapalován bez vuole a rozkázanie týchž hajtmanuov. Pakli by kto
přesto zapálil, takový bez milosti upálen bude.

85 Item když bohdá nepřietelé budú na poli v porážce neb na zámku
zjímáni, ti všickni aby k naší ruce královské našim hajtmanóm vydáni byli.

Item jestliže by kto s vědomím a dopuštěním hajtmanów, jeda stranú,
vězně které zjímaje přivedl, s tiem podlé rady naše učiníme.

90 Item jestliže by kto zbodl nepřietele na harci, tomu má ten kuoň býti
dán; a ktož by ten kuoň lapil, tomu jedna kopa grošuov dána býti má od
toho, ktož onoho zbodl, ač chce a bude chtieti ten kuoň jmiati.

Item bude-li se na koho doptáno, že by jma vězně na koláči pustil nebo
holdy vybíral bez povolenie našich hajtmanów na to vydaných, takoví budú
kázáni, jakož na to slušie, právem vojenským.

95 Item k osazení ponuocek v noci okolo vozuov a v branách aby od
každého vozu kromě komorních a špižierních po jednom bylo vydáváno.
Pakli by bylo pilné potřebie, aby bylo více vydáno vedlé rozkázanie hajt-
manuov. A ktož by zanetbal toho učiniti, ten každý aby dva groše dal
pokuty tomu hajtmanu, kterýž ponuocky neb varty osazuje.

100 Item také, jakož jest rozkázáno, jakož vína, piva i jiné potřebné věci
do vojsky mají voženy a nošeny býti, prikazujem všem, aby těm, ktož by
vozili nebo nosili, nebylo na cestách ani u vojskách bráno, ani kterakž koli
překážieno. Pakli by kto kolivěk jim překazil nebo bral, takový bude kázán,
jakož na lúpežníka slušie.

105 Item hajtmané, kteříž budú jmenováni nad jiezdnými a pěšimi i k zpra-
vování a kladení vozuov, těch aby všickni poslušni byli, nad kýmž budú
ustaveni, a nikterakž se jim neprotivili, ani se s nimi potýkali řečí ani
skutkem. Pakli by kto, svévolně z poslušenství těch hajtmanuov vytrhna
se, chtěl své vuole požívati, nad takovým pomštieno bude tak, že se jím jiní
110 kázati budú.

Item chcem tomu, aby žádný písařóm vojenským nepřekážel, ani na ně

kto kterým právem sáhal, leč by v čem nešlechetném shledán byl, to aby před se hajtmán vzeli a v to nahlédli.

115 Item kterýž by koli písař vojenský byl usazen od kterého koli pána neb hajtmána nebo od měst času vojenského neb bojovního, když by žoldněřóm žold vydáván byl, ten aby jměl od kopy jeden groš, buď to že by placeno bylo na poli neb na hradě nebo na městě nebo na které koli posádce neb při obležení zámku některého. V tom aby mu ižádný odporen nebyl, dokudž by ta válka stála, kromě když by placeny byly škody, od těch aby nic nebral, 120 neb k tomu práva žádného nemá, což by se škod dotýkalo.

Item při bitunciích kterých koli má písař vojenský seděti a s hajtmány to děliti a vedlé nich v tom má díel jmieti, točisto od kopy každé po jednom groši; a též i od holduov má jmieti po jednom groši.

125 Item když by který žoldněř, vezma řádné odpuštění z příčin hodných, postavil místo sebe jiného pacholka hodného, ten, kterýž odjiti má, aby dal písaři zápisného jeden groš a nový žoldněř přistupuje aby dal puol groše.

Item každý setník neb padesátník nebo rotymajstr, kteréž by kolivěk pod sebú jměl, ten aby před písaře všechny přivedl, když by jim jměl žold dáván býti; a tu všeliký neb každý desátník aby své dráby osobně před písařem 130 okázal, i když by ponuocky neb varty osazovány jměly býti. Pakli by kto písaři toho odporen byl, má býti kázán od hajtmánův jako neposlušný.

Item písař vojenský má zbroj a samostřiely ohledovati vždy jednu v měsíci, aby byli tak nalezeni, jakž sú vyšli. Pakli by kto tomu odpieral, k tomu má hledieno býti jako k neposlušnému.

135 Item na tažení, na picování nebo kdež kolivěk na potkání, kdežto silnější houf neb rota mdlejší rotu postihne nebo potká, aby silnější mdlejší nebrali a nikterakž nepřekáželi, ale u pokoji nechali. Pakli by přes toto rozkázanie kteří koli silnější mdlejší co pobrali neb překazili, taková budú kázáni jako lúpežníci.

140 Item kdež se již vojska položie, aby žádný doluov, jimž hebauf říekají, nekopal ani dělal, neb takový proto kázán bude.

Item včelám aby žádný nepřekážel ani vydieral, nebo takovým nebude odpušteno.

145 Item když vojska lehnú, a že by v noci vzhuoru bylo trúbeno neb voláno, aby každý s svú braní na plac běžel a nikam jinam. Pakli by nepřietelé kde k vozóm přilnuli, tehdy se tam mají obrátiti.

Item mezi vozy aby opatrně a s pilností ohně nietili a pálili, tak aby se žádnému škoda nestala a nedála.

150 Item kdež kolivěk, buď to na přátelském neb ne na přátelském, kdež se ženy s uzly a s šaty vynesú a na nich i při nich sednú, aby jimi žádný nehýbal, ani těm ženám co bral, ani jich přehleoval. Pakli jim přesto kto bráti bude, takový bude kázán jako jiný lúpežník.

Item jestliže jsú mezi kterými pány, rytieři, zemany, šlechtici nebo

městy neb kýmž koli která zášťie, kyselosti nebo nelibosti, kterakž kolivěk
155 budto prvé před tiemto polem anebo nynie na poli vzniklé a povstalé, ty
všecky aby přestaly a nebyly od žádného na tom poli zdvihány a spominány,
ani které pomsty o to činěny, až domuov z pole vráćenie. Ale bylo-li by
kde potrebie, budto na harci neb v šturmu, aby sobě takoví a všickni jiní
vespolec pomáhali, takových kyselostí a záští zlym nikterakž nespominájice.
160 Pakli by kto přes toto naše přikázanie usvědčen byl, takový bude kázán
právem vojenským.

Item o mlýniech prikazujem, aby žádného nepálili, nebořili ani kazili,
ani kterých mlýnských želez brali, tak aby tu ku potrebě našich vojsk
mohlo mleno býti. Pakli by kto proti tomu učinil, budeť jemu bez milosti
165 ruka uřata. Též také jinde ve dvořiech neb v chalupách, zvláště v přátel-
ských, aby žádných zámkuov, řetězuov neb jiných želez kterýchž kolivěk,
jakožto šínuov s kol neb hřebíkuov s bran neshíjeli neb nevybíjeli a nebrali;
a také na poli s pluhuov želez neboli s jiných příprav aby nebrali.

Item kdež se táhne po přátelském, aby takové nekřesťanské záhuby se
170 chudým lidem nedály, ani překážieno bylo. Chalup aby nevybíjeli, dobytka
ani koní aby jim nezajímali, ani ven z vojska nevodili. A žen ovšem aby na
pokoji vždy nechali, jim nepřekážejíc. Také kdež se vojsko klade, aby
chalup a dvoruov lidem netrhali ani bořili a takových nekřesťanských záhub
aby nad lidmi nečinili.

175 Item komuž by který kuoň utekl jiezdný, bud to na poli neb kdež koli,
ten kuoň ktož bude moci lapiti, aby lapil, a ktož jej polapí, tomu bud jeden
groš dán a od vozníka puol groše.

Item rybníkuov malých ani velkých ani také haltěruov žádný aby
nekopal, ani také v nich lovil, ani jich spúšťel, leč by komu hajtmané roz-
180 kázali.

Item pitie před vojskem ať jsou šenkována a osobami od hajtmanuov
na to zřiezenými ať jsou sazena. A netoliko pitie, ale i chléb bud sazenu, i jiné
potřeby, jakožto obrok konský, tak aby se všem spravedlivé dalo.

Item jestliže by se kto toho dopustil aneb přes to učinil, což se tuto
185 nahoře vypisuje, a na těch věcech chudým lidem překážel aneb ty věci bral
a sobě schoval aneb krčmářóm zastavoval, dával, prodával aneb komu
jinému, takový i ti, ktož by od nich co kupovali neb přijímali, pro to budú
trestáni jakožto lúpežníci.

Item u každého vozu aby byla dva vozataje a aby jměli lebku a pavézu;
190 a pod vozem aby bylo prkno a řetěz. A při každém vozu aby byla jedna
hákovnice se vši přípravú a dvě sekyře, dvě lopatě, dvě kratci, dvě motyce,
dva rýče a taras s berlú a jedno kopie s hákem a s praporečkem.

Item aby před každým řádem vozuov, když se táhne, šli s motykami,
kratcemi, rejči, lopatami a s sekyrami, bylo-li by kde cest potrebie opravo-
195 vati; a odtud aby neodcházeli pod vsazením do řetězuov za tři dni.

2 *pro zprotivenie* pro odpor, pro vzbuorení; *pana Puoty z Skály*: Púta ze Skály a ze Švihova (z rodu pánů z Rýzemberka) – 3 *obehnatí* obklíčiti, oblehnouti; *kusy podepsané* články níže uvedené – 4 *podkomořiemu* zemskému úředníku, který měl na starosti královské důchody – 5 *bojovné* vojenské, válečné – 9 *aby byli služby...* pílni aby si hleděli služby, aby byli horliví ve službě; *jich poddaci i jim poručení* jejich poddaní a jim svěřeni – 10 *neřáduov ižádných* žádných zlořádů – 12 *item* (lat.) rovněž, dále; *aby byly stavovány* aby jim byla činěna přítrž – 14 *pochodí* pochází; *na vartách a na ponuockách* ve strážích a na nočních hlídkách – 17 *usazenému* ustanovenému – 18 *aby stala* aby zanikla – 21 *kurevstvie* obcování s nevěstkami – 22 *zlé špatné*, zkažené – 23 *puzeny* stíhány – 24 *buď k němu hledienu* buď považován – 25 *šilink...* skrze pračata výprask... od výrostků, kteří konali službu u praků – 29 *zřiezenými* ustanovenými, určenými – 31 *tělem božím* svátostí oltářní – 33 *s puškú* se schránkou – 36 *jestliže by zbil* jestliže by rozbil; *ztrhal a zkazil* roztrhal a zničil – 36-37 *hodnú pomstú kázán bude vedlé práva* bude náležitě potrestán podle práva – 38 *na přátel-ském* na území přátel – 44 *slušnú pomstú* náležitým, spravedlivým trestem – 45 *bran zbraň*

49 *řádem* podle řádu, spořádaně – 50 *na to vydanými* k tomu určenými – 55 *své vuole požívaj* jednáje po své vůli – 56 *o takového žádného nechcem státi* za takového nebudeme ručit – 57 *těž taktěž*, stejně – 58 *se jmieli* chovati se, jednati – 60 *v koně-berkách* mezi vojáky stíhajícími zběhy a záškodníky; *slušným během* náležitě, řádně – 62 *aby nevracovali zase* aby nevraceli zpět – 65 *bez odpuštění* bez dovození – 66 *dadie dájí* – 69 *se nepoloží* nerozloží se táborem – 69-70 *pakli by kteří poslušenvie toho neučinili* jestliže by toho někteří neuposlechli – 74 *až by zřiedilo* až by uspořá-dalo, sešikovalo – 76 *slušnú kázní* příslušným trestem – 78 *sobě zvláště holdovati* vymáhati poplatky, dávky jen pro sebe – 79 *s radú* po poradě – 86 *k naší ruce* do našich rukou – 87 *jeda stranú* jeda jinou cestou, opustiv svůj houf – 89 *by kto zbold...* *na harcí* probodl by někdo při šarvátce – 91 *až jestliže* – 92 *bude-li se na koho dopláno* vyjde-li na někoho najevo; *jma zajav*; *na koláci* za úplatek – 93 *holdy* poplatky, výkupné – 96 *komorních a špižerních* krytých a zásobních – 103 *překážieno* škozeno

105-106 *k zpravování a kladení* k řízení a umisťování – 107 *ustavení* ustanovení; *aby... ani se s nimi potýkali* ani aby s nimi nebyli v neshodě – 109 *vuole požívati* vůli prosazovati; *nad takovým pomštieho* bude takový bude potrestán – 109-110 *že se jtm jíní kázati* budú že bude jiným pro výstrahu – 112-113 *to aby před se...* vzeli a v to nahlédli to aby si vzali na starost a prošetřili – 114 *usazen* ustanoven, dosa-zen – 115 *času vojenského neb bojovnieho* v čase války neb boje – 118 *aby mu ižádný odporen* nebyl aby mu žádný neodporoval – 119 *by stála* trvala by – 121 *při bitunciech* při rozdělení kořisti – 125 *pacholka* muže – 127 *setník neb padesátník* nebo rotymajstr velitel setniny neb padesátiny mužů nebo roty – 129 *dráby* pěší vojáky (najaté) – 132 *ohledovati* prohlížeti

135 *na picování* při opatřování zásob – 136 *mdlejší* slabší; *postihne* zastihne – 140 *hebauf říekají* (z něm.): asi výkopů pro pohodlnější odpočinek – 145 *na plac* na prostranství – 146 *by přílnuli* pronikli by – 147 *aby s pilností ohně nietili* aby obe-zře rozdělávali oheň – 151 *aby...* ani *jich přehledoval* ani aby je nepohlížel – 155 *před tímto polem* před tímto tažením – 156 *zdvíhaný* znovu začínány – 164 *mleno* mleto – 167 *štnuov* obručí, kování – 168 *s jiných příprav* s jiného náradí – 169 *záhu-by* škody, příkoří – 177 *od vozníka* od tažného koně – 178 *halléřuov* vodních nádrží – 179 *ani jich spúšťel* ani je nevypouštěl – 181 *pitie* nápoje – 182 *ať jsú sazena* ať je určována jejich cena – 185 *na těch věcech* v tom – 189 *aby byla dva vozataje* (duál) aby byli dva vozatajové; *lebku* přílbu – 191 *hákovnice*; delší těžká ručnice s hákem na zaklesnutí vespod; *dvě sekyře...*, *dvě kratci* (duál) dvě sekyry..., dvě motyky se

širokým (zkráceným) ostrším – 192 *taras s berlú* ochranný štít s opěrnou tyčí; s *praporečkem*: tj. na dávání znamení při řízení vozů – 195 *pod vsazením* pod trestem vsazení; *za tři dni* na tři dny

Poznámky ediční

Noviny

Noviny z Kostnice

Lat. text z rkpu Muz. IE 6, fol. 33a, vydal Fr. Palacký, *Documenta Mag. Ioannis Hus vitam, doctrinam, causam...* illustrantia, Praha 1869, s. 601-602. – Překlad R. Urbánka upravil B. Ryba.

Noviny o kacířství na Kozím Hrádku

Lat. text dochován v rkpu SA v Třeboni N° 179, odkud vydal Fr. Palacký, *Documenta Mag. Ioannis Hus vitam, doctrinam, causam...* illustrantia, Praha 1869, s. 636-638. Český překlad se závažnými omyly podala A. Pavlů v knize J. Macka, *Ktož jsou boží bojovníci*, Praha 1951, s. 31-32. – Zde otištěn překlad R. Urbánka upravený B. Rybou.

40 *nechtíce: nolentes*] *volentes* Palacký

Noviny o bitvě u Domažlic

Zachovány v neúplném souvěkém opise v SA v Třeboni, Hist. 310. Vydal je Fr. Palacký v AČ 6, 1872, 424.

7 k Rýzenberku] k Rzyzenberku *rkp* – 12 přes sto] *prziejto rkp* – 13 někteří] *před tím škrtnuto v rkpe* ny – 17 kardinál] *Cardinal, před tím škrtnuto v rkpe* král – 20 k utištění] *před tím škrtnuto v rkpe* k utěšení těch – 23 zhasiti] *zhařiti, před tím škrtnuto v rkpe* zhladiti – 25 *spomocník]* a *spomocník rkp*

Plzeňští do Basileje o Lipanech

Lat. list Plzeňských, poslaný 1. června 1434 do Basileje, zapsán u Šimona Plachého, *Paměti plzeňské*, Plzeň 1883, s. 37n. Otiskl jej Fr. Palacký, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges* 2, Praha 1873, s. 414n. a J. Strnad, *Listář královského města Plzně* 2, Plzeň 1891, s. 365-367. – Z literatury srov. R. Urbánek, *Bitva u Lipan ve vývoji poznání historického*, *Vojenskohistorický sborník* III/1, 1934, s. 10. – Překlad R. Urbánka upravil B. Ryba.

Relace

O vzniku táborství

Lat. text z basilejského rkpu A II 34 otiskl K. Höfler, *Geschichtschreiber der husit. Bewegung* I, Vídeň 1856, s. 528-534. Naše ukázka vynechává tři úseky, ve vyd. na s. 529-530, 531-532 a 533-534. – Literatura: J. V. Šimák, *K dějepiscectví doby husitské*, ČČH 26, 1920, 171n.; J. Macek, *Tábor v husitském revolučním hnutí* I, Praha 1952 (porůznu). – Překlad R. Urbánka upravil B. Ryba.